

**OUDE HERENWEG, PERCEEL B3042,**

**GEMEENTE VOORHOUT**

**Een inventariserend veldonderzoek**

**R. A. Houkes**

onder redactie van C. Y. Burnier

**Jacobs & Burnier**  
**archeologisch projectbureau**  
**STAR 28**  
**2004**

**OUDE HERENWEG, PERCEEL B3042,**

**GEMEENTE VOORHOUT**

**Een inventariserend veldonderzoek**

**R. A. Houkes**

onder redactie van C. Y. Burnier

## **Colofon**

**Opdrachtgever: Fam. van Schooten**

**Datum: augustus 2004**

**Auteur: R. A. Houkes**

**Bestandsnaam: 04024.standaardrapport.definitief.wpd**

**Projectcode Jacobs & Burnier: 04024**

**Projectleider en autorisatie: C. Y. Burnier**

**ISBN-nummer: 90-77191-27-5**

**Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau**

**Veemarkt 186**

**1019 DG Amsterdam**

**Tel.: 020 - 4637300**

**Fax: 020 - 4637277**

**e-mail: [jenbbureau@zonnet.nl](mailto:jenbbureau@zonnet.nl)**

## INHOUDSOPGAVE

|                                                                   |           |
|-------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Administratieve gegevens</b> .....                             | <b>1</b>  |
| <b>1. Inleiding</b> .....                                         | <b>2</b>  |
| <b>2. Onderzoeksoopdracht</b> .....                               | <b>3</b>  |
| <b>3. Bureauonderzoek</b> .....                                   | <b>4</b>  |
| 3.1 <b>Werkwijze</b> .....                                        | <b>4</b>  |
| 3.2 <b>Afbakening onderzoeksgebied</b> .....                      | <b>4</b>  |
| 3.3 <b>Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied</b> ..... | <b>4</b>  |
| 3.4 <b>Geologie van het onderzoeksgebied</b> .....                | <b>4</b>  |
| 3.5 <b>Historisch gebruik onderzoeksgebied</b> .....              | <b>5</b>  |
| 3.6 <b>Bekende archeologische waarden</b> .....                   | <b>6</b>  |
| 3.7 <b>Verwachte archeologische waarden</b> .....                 | <b>6</b>  |
| <b>4. Booronderzoek</b> .....                                     | <b>7</b>  |
| 4.1 <b>Werkwijze</b> .....                                        | <b>7</b>  |
| 4.2 <b>Resultaten</b> .....                                       | <b>7</b>  |
| <b>5. Conclusie</b> .....                                         | <b>8</b>  |
| <b>6. Advies</b> .....                                            | <b>9</b>  |
| <b>Literatuur</b> .....                                           | <b>10</b> |
| <b>Verantwoording</b> .....                                       | <b>11</b> |
| <b>Afbeeldingen</b> .....                                         | <b>11</b> |
| <b>Bestanden</b> .....                                            | <b>11</b> |

| Archeologische perioden |        | Jaren      |
|-------------------------|--------|------------|
| Nieuwe Tijd             |        | 1500       |
| Middeleeuwen            | Laat   | 1050       |
|                         | Vroeg  | 450        |
| Romeinse Tijd           | Laat   | 270        |
|                         | Midden | 70 n. Chr. |
|                         | Vroeg  | 12 v. Chr. |
| IJzertijd               | Laat   | 250        |
|                         | Midden | 500        |
|                         | Vroeg  | 800        |
| Bronstijd               | Laat   | 1100       |
|                         | Midden | 1800       |
|                         | Vroeg  | 2000       |
| Nieuwe Steentijd        | Laat   | 2850       |
|                         | Midden | 4200       |
|                         | Vroeg  | 4900       |
| Midden Steentijd        | Laat   | 6450       |
|                         | Midden | 7100       |
|                         | Vroeg  | 8800       |
| Oude Steentijd          | Laat   | 35.000     |
|                         | Midden | 250.000    |
|                         | Vroeg  |            |

Archeologische perioden en aanvang tijdvakken in jaren

## **Administratieve gegevens**

|                             |                                                                                                            |
|-----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Opdrachtgever:</b>       | Fam. van Schooten<br>Componistenlaan 240<br>2215 ST Voorhout                                               |
| Contactpersoon:             | Dhr. A.M. van Schooten<br>0252-210736                                                                      |
| <b>Uitvoerder:</b>          | Jacobs & Burnier<br>Archeologisch projectbureau<br>Veemarkt 186<br>1019 DG Amsterdam                       |
| Contactpersoon:             | Mw. C. Y. Burnier<br>Tel.: 020 - 4637300                                                                   |
| <b>Bevoegd gezag:</b>       | Provincie Zuid Holland<br>Afd. Zorg en Cultuur<br>Zuid Hollandplein 1<br>Postbus 90602<br>2509 LP Den Haag |
| Contactpersoon:             | Dhr. R.H. Proos<br>Provinciaal archeoloog<br>Tel.: 070 - 4418445                                           |
| <b>Locatie:</b>             | Gemeente: Voorhout<br>Plaats: Voorhout<br>Toponiem: Oude Herenweg, perceel B3042                           |
| <b>Centrumcoördinaten:</b>  | 95.900 / 472.500                                                                                           |
| <b>Kaartblad:</b>           | 30 Oost                                                                                                    |
| <b>Archis-code:</b>         | 6678                                                                                                       |
| <b>J&amp;B-projectcode:</b> | 04024                                                                                                      |

## **1. Inleiding**

In april 2004 is in opdracht van de fam. van Schooten t.b.v. de locatie Oude Herenweg, perceel B3042 door Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau een inventariserend veldonderzoek doormiddel van grondboringen verricht (afb. 1). In het kader van het onderzoek is verder tevens een beknopte bureaustudie uitgevoerd.

Aanleiding voor het onderzoek vormde de voorgenomen nieuwbouwplannen m.b.t. de locatie waarbij de ondergrond tot op een diepte van maximaal 2 meter beneden maaiveld verstoord zal worden.

Volgens de kaarten van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS), regio Duin- en Bollenstreek (Koenders 2002), bevindt het terrein zich evenwel in een gebied met een 'zeer grote kans op archeologische sporen' die uit de Nieuwe Steentijd of daarop volgende perioden kunnen dateren.

Het in dit rapport besproken onderzoek had, gezien binnen de CHS toegekende waarde, tot doel te bepalen of er op de locatie sprake is van de aanwezigheid van archeologische sporen in de ondergrond, en zo ja, wat de datering, gaafheid en conservering daarvan dan is.

## **2. Onderzoeksopdracht**

Volgens kaart 1b, archeologie waarden, van de CHS, regio Duin- en Bollenstreek (Koenders 2002), bevindt de onderzoekslocatie zich in een gebied met een 'zeer grote kans op archeologische sporen' die uit de Nieuwe Steentijd of daarop volgende perioden dateren.

Doel van het in dit rapport besproken onderzoek was om te bepalen of er op de onderzoekslocatie archeologische sporen in de ondergrond aanwezig zijn, en zo ja, wat de datering, gaafheid en conservering daarvan dan is. Hiertoe is een bureaustudie uitgevoerd, gevolgd door een inventariserend veldonderzoek door middel van grondboringen.

### **3. Bureauonderzoek**

#### **3.1 Werkwijze**

In overeenstemming met de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) genoemde specificaties is het onderzoek aangemeld bij het Centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis). Op basis van deze aanmelding is het onderzoek binnen dit systeem geregistreerd onder de onderzoekscode 6678.

Ten behoeve van het verkrijgen van informatie over zowel de eventueel aanwezige als de verwachte archeologische waarden is een bureaustudie uitgevoerd. Hierbij is, naast de door de opdrachtgever verstrekte informatie, gebruik gemaakt van de CHS, regio Duin- en Bollenstreek en Archis II. Tijdens de bureaustudie is naast de onderzoekslocatie zelf, ook een gebied in een straal van circa 1 km daar rondom bestudeerd.

#### **3.2 Afbakening onderzoeksgebied**

Het te onderzoeken terrein heeft een omvang van circa 4200 m<sup>2</sup>. Het perceel is bij het kadaster van de gemeente Voorhout geregistreerd onder nummer B 3042.

#### **3.3 Huidige en toekomstige situatie onderzoeksgebied**

Het onderzoeksgebied ligt op het ogenblik braak, maar is in het recente verleden gebruikt voor de teelt van bloembollen. De voorgenomen bodemversturende activiteiten bestaan uit het aanleggen van funderingssleuven tot een diepte van ongeveer 1 m - maaiveld (Mv) en enkele funderingspalen die tot een diepte van maximaal 2 m - Mv ingeslagen worden

#### **3.4 Geologie van het onderzoeksgebied**

Langs de westkust van Nederland strekken zich van noord tot zuid enkele oude strandwallen uit. Die strandwallen zijn zo'n 5000 jaar geleden gevormd. Toen volgde op een periode van snelle zeespiegelstijging een fase waarin deze steeds langzamer verliep.

Hierdoor ontstond voor de kust van het huidige Noord- en Zuid-Holland een rij van lage zandbanken waardoor het achterland werd afgeschermd van de zee. Alleen via riviermondingen kon de zee haar invloed laten gelden. Door de aanvoer van zand van de zeebodem werden deze zandbanken, strandwallen genaamd, steeds verder opgehoogd.

In perioden waarin de opbouw van de strandwallen stagneerde ontwikkelde zich een lage vlakte, strandvlakte genaamd, tussen strandwal en zee.

Een hierop volgende periode van verhoogde aanvoer van zand leidde tot de vorming van nieuwe zandbanken op de overgang tussen zee en strandvlakte. Op deze manier verplaatste de kustlijn zich steeds meer naar het westen en ontstond een afwisseling van hoger en lager gelegen zandstroken. Wind zorgde ervoor dat op de strandwallen vanaf het strand aangevoerd zand werd afgezet. De lage duinen die als gevolg hiervan ontstonden worden tegenwoordig aangeduid als de Oude Duinen (Jacobs 1995). Op deze wijze zijn in de periode tussen 5000 en 2000 jaar geleden langs de toenmalige kust enkele, naast elkaar gelegen rijen van strandwallen gevormd. De twee meest westelijke strandwallen en de daarop gelegen Oude Duinen werden vanaf de 11de eeuw opnieuw bedekt door stuifzand waarbij de zogenoemde

Jonge Duinen gevormd werden. Het zijn deze Jonge Duinen die wij hedentendage als ‘de duinen’ aanmerken.

Als gevolg van verzoeting van het milieu en een stagnerende waterafvoer kon in de achter en tussen de duinen gelegen lagere delen van het landschap veengroei optreden. Het veen, aangeduid als Hollandveen, is in de Middeleeuwen echter grotendeels afgegraven waardoor de daaronder gelegen strandzanden weer aan de oppervlakte zijn komen te liggen.

Op basis van de CHS ligt de onderzoekslocatie op de oostflank van een smalle strandwal die gelegen is tussen de strandwallen van Voorhout en Sassenheim. De ondergrond bestaat uit zogenoemde ‘Oud Duin/strandwal afzettingen’.

### **3.5 Historisch gebruik onderzoeksgebied**

Het strandwallengebied wordt al zeker vier tot vijf duizend jaar bewoond. Ook de Oud Duin/strandwal afzettingen waarop de hier besproken onderzoekslocatie is gelegen is mogelijk al vanaf het einde van de Nieuwe Steentijd bewoond geweest, getuige de verscheidene prehistorische vondsten uit de regio. Het beeld dat deze vondsten geven van de bewoning is echter fragmentarisch. Een meer coherent beeld ontstaat pas voor de periode vanaf de 9de - 10de eeuw na Chr.

De oudste historische vermelding van Voorhout bevindt zich in de evangelische aantekeningen van de abdij van Egmond en betreft de schenking van de kerk van Voorhout door Graaf Dirk II van Holland in 988 aan de abdij. In 1064 schenkt de abdij de in tufsteen opgetrokken kapel van ‘Foranholte’ vervolgens aan het Bisdom Utrecht, die het 1086 weer aan de abdij beleeft. Voorhout beschikte toen over een groot en weids bebost gebied. Het strekte zich uit van Lisse tot Rijnsburg/Oegstgeest en van Katwijk, Noordwijk tot Sassenheim.

De bijbehorende nederzetting was evenwel niet erg groot. In 1339 beschikte de abdij van Egmond in het dorp over een aantal huizen en rond de vijftiende eeuw telde men slechts 40 haardsteden en 160 ‘commonicanten’.

Wel woonden in de Middeleeuwen in Voorhout een aantal bekende adellijke geslachten, waaronder de Van Teijlingen. Het naar hun familie vernoemde slot ligt vlak ten zuiden van de hier besproken onderzoekslocatie en werd al in de 12de eeuw door hun bewoond. In 1284 verviel het slot evenwel aan de graven van Holland.

Pas in de 19de eeuw nam de bevolking van het dorp, waarschijnlijk onder invloed van de bloembollenteelt, in omvang toe. In het kader hiervan werd omstreeks 1904 ook een aanvang gemaakt met het afzanden van de binnenduinen. De afgegraven duingrond, mits goed bemest, bleek namelijk ideaal voor de teelt van tulpen, hyacinten en later ook narcissen.

Als gevolg van deze ontwikkeling groeiden tussen circa 1800 en 1930 de bevolking van 331 naar 3475 zielen en bedroeg het areaal grond dat gebruikt werd voor de bollenteelt 490 ha. Door omzetting van grasland in bollenland - door de zgn. omspuitingsmethode, waarbij kalkrijk zand uit de ondergrond boven wordt gebracht - werd vanaf 1959 de oppervlakte aan bollenland verder sterk vergroot (Baas e.a. 1998).

De bekende bewoningsgeschiedenis van de in dit rapport besproken onderzoekslocatie past goed in bovenstaand historisch beeld. Tot halverwege de 19de eeuw vormde de locatie nog

een bos perceel aan de rand van het landgoed Teijlingen. Daarna werd ook dit opgeofferd aan de bollenteelt.

### **3.6 Bekende archeologische waarden**

Voor de onderzoekslocatie zelf zijn binnen Archis II geen archeologische waarden geregistreerd. In een straal van 1 km rondom de onderzoekslocatie is één monument aanwezig.

Het betreft het kasteelterrein van het slot Teijlingen, daterend uit de Late Middeleeuwen. Het monument is geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van Zuid-Holland onder AMK nr 4037.

### **3.7 Verwachte archeologische waarden**

Op de archeologische waardenkaart (1b) van de CHS (Koenders 2002) wordt het onderzoeksgebied aangegeven als een gebied met een ‘zeer grote kans op archeologische sporen’.

De bovengenoemde toegekende waarde is daarbij met name gebaseerd op de geologische ondergrond aangezien sporen uit de Prehistorie tot de Vroege Middeleeuwen vooral worden verwacht op de hogere delen van het landschap, waaronder de Oude Duinen/strandwallen.

Gezien het afgraven van de zandgronden ten behoeve van de zandwinning en de intensieve bollenteelt vanaf de tweede helft van de 19de eeuw, moet in de regio evenwel rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat de natuurlijke ondergrond als gevolg van genoemde activiteiten verstoord is. De vraag of, en zo ja, in welke mate de locatie eventueel verstoord is kan evenwel niet middels een bureau-onderzoek beantwoordt worden.

## **4. Booronderzoek**

### **4.1 Werkwijze**

Conform het Programma van Eisen (PvE) is na het bureauonderzoek een inventariserend veldonderzoek door middel van grondboringen verricht.

Tijdens het booronderzoek zijn met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. en een gutsboor met een diameter van 3 cm handmatig in totaal vier grondboringen gezet (afb.2).

Alle boringen zijn tot minimaal 2,50 m - Mv doorgezet. De boorkernen zijn met het blote oog geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals houtskool, (verbrand) bot, aardewerk, vuursteen e.d.

De locatie van de boorpunten is ingemeten aan de hand van landschapselementen en de hoogte ten opzichte van NAP. Bij het digitaliseren van de veldgegevens is gebruik gemaakt van het programma AutoCad 2000. De resultaten van de boringen zijn vastgelegd in een digitaal bestand (Quatro-pro 9, uitwisselbaar met Excell).

### **4.2 Resultaten**

#### *Geologie*

De hoogte van het maaiveld varieert tussen 0,21 m - NAP en 0,32 m - NAP. In alle boringen bestond de bovenste 0,3 tot 0,6 m uit een humeuze bouwvoor. Hieronder bevond zich een tot circa 0,2 m dik pakket lichtgrijs, iets humeus zand met soms een enkel zeer klein fragment baksteenpuin. Vermoedelijk gaat het hier om een restant van een bollenakker. Direct hieronder bevond zich een ongestoord pakket lichtgrijs tot geel zand dat tot de Oud Duin /strandwal afzettingen gerekend kan worden. De onderzijde van dit pakket is niet bereikt en ligt in ieder geval dieper dan 2,10 m - Mv. Dieper gelegen lagen bleven niet in de guts zitten, vermoedelijk omdat het zeer los zand betrof.

#### *Archeologie*

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Het onder de bouwvoor aanwezige dunne lichtgrijze zandpakket betreft waarschijnlijk een oude bollenakker die pas van na 1850 dateert.

## **5. Conclusie**

Tijdens het onderzoek is gebleken dat de locatie, in overeenstemming met de op de CHS, regio Duin en Bollenstreek weergegeven informatie, deel uitmaakt van de Oud Duin/strandwal afzettingen.

Aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden op de locatie zijn niet aangetroffen.

## **6. Advies**

Tijdens het onderzoek zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden aangetroffen. Verder archeologisch onderzoek lijkt niet noodzakelijk.

## Literatuur

Baas, H., V. Vreugdenhil en M. Lascaris, 1998: Cultuurhistorie en Vliegveldlocaties; een archeologische en historisch-geografische verkenning en waardering ten behoeve van project TNLI, Landview (HTML versie).

Jacobs, E., 1995: Archeologische Kaart Haarlem-Centrum. In: *Haarlems Bodemonderzoek* 27, p. 57 - 59, Haarlem.

Koenders, M (red), 2002: *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Duin- en Bollenstreek, een kaartrapportage*, provincie Zuid Holland.

Rutte, R., 2002, Buitenplaatsen in de Duin- en Bollenstreek, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 20(2), 41-52.

## Geraadpleegde kaarten

Floris Balthazar (1609 - 1615), *kaart van Rijnland*.

Jan Janz. Douwes en Steven van Broeckhuysen, 1647: “*Het Hooge Heymraetschap van Rijnland*”, 3e herziene uitgave: Melchior Bolstra, 1746.

Wolters-Noordhof Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland 1 : 50.000*, deel 1: West Nederland, kaart 43 (kaartblad 30 O), Groningen.

## **Verantwoording**

### ***Afbeeldingen***

Afb. 1: Locatie onderzoeksgebied, Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau.

Afb. 2: Onderzoekslocatie en boorpunten, Jacobs & Burnier, archeologisch projectbureau op basis van door de opdrachtgever aangeleverd kaartmateriaal.

### ***Bestanden***

04024.standaardrapport.definitief.wpd

04024.afbeelding01.v1.wpd

04024.afbeelding02.v1.dwg